

Alija İzetbegović'in "Doğu Batı Arasında İslam" da dünya görüşleri...

Yayın Tarihi : 19 Ekim 2016 Çarşamba (oluşturma : 24.09.2019)

Bilge ve tahtsız kral Aliya'nın ölümünün 13. Yıldönümündeyiz.

Peki Aliya'ya bu unvanları verdiren eserleri ve mücadelesi ne kadar biliyoruz. Bugün sizlere anladığım kadarıyla bir eserini özet geçmek istiyorum.

Bilge Kral'ın düşünce dünyasını en iyi anlatan eserlerinden olan "Doğu Batı Arasında İslam" adlı kitabı iki kısımdan oluşuyor. Birinci Kısımda, Batı düşüncesinin temellerini ele alıyor. Tekamül ve Yaratma, Kültür ve Uygarlık, Sanat, Ahlak, Kültür ve Tarih, Dram ve Ütopya konularını bölümler halinde izah ediyor. Yer yer eleştirilerini de sakınmadan sunuyor. 2. Kısımda ise, "İki Kutuplu Birlik" adı altında İslami pencereden, farklı konulara olan bakış açısını bölümler halinde sunuyor.

Dünya görüşlerini tasnifliyor, Müslümanların yerini işaret ediyor...

Aliya, Doğu Batı Arasında İslam eserinde, ideolojilerin çatışmasında, İslam'ın, nerede durduğu üzerinde fikirlerini paylaşıyor. Doğu ve Batı'daki gelişmelerde İslam'ın konumunu belirliyor. Kitabın hemen başında gerekli uyarısını da şu şekilde yapıyor: "Bu kitap teoloji değildir; yazarı da teolog değildir. Bu bakımdan kitap, doğrusu aranırsa İslam'ı bugünkü neslin konuştuğu ve anladığı dile tercüme teşebbüsüdür."

Eserde, dünyadaki görüşleri, üç şekilde tasnifliyor:

1 - Dînî (maneviyatçı) dünya görüşü

2 - Materyalist dünya görüşü

3 - İslamî dünya görüşü

Eser tahlilini kaleme alırken, daha çok bu temellendirdiği görüşler farkındalığını merkeze aldım. Kültür, uygarlık, ütopya, ahlak gibi kavramları ve felsefi tartışmaları son kısımda başlıklar halinde özetlemeye çalıştım. Oldukça ilmi ve edebi değeri olan eseri okuduğunuzda, bakış açısındaki farklılıkları daha detaylı öğrenebilirsiniz.

İngiltere, Demokrasi ile orta yolu buldu...

Maneviyatçı dünya görüşünde, daha çok Hıristiyanlık inancını esas alıyor. Ruhçuluk olarak, dünyadan el ayak çekme olarak düşünüyor ve bunu mezheplere göre de derecelendiriyor.

Hıristiyanlığın insani kamil fikrini kabul edemediğini, Hz. İsa'nın melek intibayıyla algılandığını belirtiyor. Kilise'nin; Hıristiyanlar için bir tapınak olduğunu, mistik bir havaya büründüğünü, yüksekçe alanlara yapılarak toplum dışı hissiyatı uyandırdığını anlatıyor. Bu anlayışla da akılcı Protestanlığın İslam'a, Katolik mezhebinden daha yakın olduğunu vurguluyor. Hıristiyanlığın başının Hz. İsa olduğunu, kilisenin başının ise Pavlus (veya Augustinus) olduğunu hatırlatıyor. "Kilise daima Pavlus ve mektuplarını; din ve ahlak ise daima Hz İsa ve İncilleri merci olarak gösteriyorlardı" diyerek bir tarafta fikir, diğer tarafta hakikat durmaktadır tespitinde bulunuyor.

Ardından bu dünya görüşüyle ilgili ilginç bir bilgi paylaşıyor. Kilise devri ile devlet devri ortasını İngiltere bulmuştur. "Seküler ve metafizik prensiplerin bir karışımı olan demokrasi, Avrupa'da İngiliz icadıdır. İngiltere tarihi aynı zamanda Avrupa'da demokrasi tarihidir." İngiltere'deki muhafazakârlığın farklılığına değinen Aliya, "Daha Kitab-ı Mukaddes'in ilk resmi İngilizce tercümesinde önsözü şöyle başlıyor: Anglikan Kilisesi'nin hikmeti, resmi ayin törenlerinde daha başlangıcından beri iki aşırılık arasında orta yolu tutmasıdır." Bu hususun İngilizlerin tabiatı olduğunu vurguluyor. Sonraki gelişmelerde en etkili ismin, bütün İngiliz fikri ilerlemelerinin öncüsü Roger Bacon olduğunu söylüyor. Bacon'un, İngiliz düşünce yapısını, mistik aydınlanmaya götüren iç tecrübe ve ilme götüren gözlem temelleri üzerine inşa ettiğini aktarıyor.

Zıddiyetler Cetvelinde, Museviler'de materyalist görüşte yer alıyor...

Materyalist dünya görüşüyle, tabiatçıları esas alıyor. Dünyeviliği ön plana çıkaranlar, ateistler, ütopyacılar gibi grupları içine dâhil ediyor. Bu üç görüşü sınıflandırdığı Zıddiyetler Cetveli de oldukça ilginç detaylara ulaşmamızı sağlıyor. Bu cetvele göre Museviler de materyalist görüşte yer alıyor. Farklı dünya ideolojilerinin kurucuları arasında yer alan Musevi kökenli düşünce ve bilim adamlarına değiniyor. "Fizik, ekonomi ve sosyalist fikirlerin öncüleri hep Yahudilerdir" diyor. Darwin, Marks ve sınıf kavramlarını akla getiren Materyalizme göre, insan mükemmel bir hayvandır ve doğadaki maddî koşulların ürünüdür. Eserde de ele alındığı gibi, insanı biyolojik gerçekliğe indirgeyerek tanımlayan en önemli bilim adamı ise Darwin'dir.

Darwin, yaşamı doğal ayıklama rekabet düşüncesi üzerine kurar. Bu durumda yaşam mücadelesinde başarılı olan türler ayakta kalır, başarısız olanlar da elenir. Bu süreç basit canlılardan karmaşık canlılara doğru ilerleyen bir süreçtir. Aliya, Newton'un mekanikçi kâinat tasavvuru gibi, Darwin'in teorisi de "izafi" sayılmaya mahkûm olacağını ifade ediyor. Nietche, dini güçsüzlerin güçlüleri aldatmak üzere uydurduğunu söyler. Marx ise bunun tersini söyler. Netice itibarıyla her ikisinin de dini ötelediği açıktır.

Hız. Muhammed, mağaradan döndüğü için İslam'ın resulü olmuştur...

İslami dünya görüşüyle, hem ruh hem maddeyi içerisinde barındıran İslam'ı ele alıyor. Bu duruma cami ve abdest örnekleri veriyor. Cami insanlar için bir yerdir, çarşıdadır, sosyaldır, ulaşılabilir. Hayatın merkezinde yer alır. Abdest ise sadece maneviyatı kapsamaz, vücudun en fazla toz alabilecek yerlerinin beş vakit temizlenmesi gerçekleşir. Hıristiyanlıkta suya basmadığı sürece yıllarca ayakların yıkanmadığına dair aktarılan bilgilere eserde yer veriyor. Hz. Muhammed'i

yaşayıştaki temsil anlamında, Hz. Musa ve Hz. İsa'nın tam ortasında olduğunu söylüyor: "Hz. Muhammed, mağaradan dönmeye mecburdu. Bu dönüşü olmasaydı hanif olarak kalacaktı. Fakat döndüğü için İslam'ın resulü olmuştur. Bu, dahilî ile haricî dünyanın, mistik ile aklın, meditasyon ile eylemin karşılaşmasıydı. İslam mistik olarak başlamıştı, siyasî ve devlet fikri olarak devam etti. Din, gerçekler dünyasına girerek İslam oldu." Burada Müslümanların dünyadan elini eteğini çekemeyeceğini vurgulayarak, dervişlere de inceden bir eleştiri getiriyor. "İslam, Haz İsa'dan Hz. Muhammed'e doğru ilerleme demektir. Derviş ise tam tersine Hz. Muhammed'den Hz. İsa'ya dönüşü ifade eder." Burada dünyaya da ölçüsünce değer vermenin gerektiğini anlatıyor. "İslam bir düşünüş tarzı olmaktan ziyade, yaşayış tarzıdır" diye de ekliyor. Fiziki ve ahlaki taleplerin dengesinin müstakbel ifadesi olarak gördüğü Müslüman'ın bilgili, eğitilmiş ve dengeli olması yönünden izahatlarda bulunuyor. Fikrini de, Hz. Muhammed'in birçok hadisi şerifinde aşırılıklar reddedilmektedir diyerek; "İki şeyden nefret ediyorum: Dindar cahil ve imansız âlim" hadisi şerifiyle temellendiriyor.

Eserden akılda kalan ana başlıklar...

Okumamızda, Aliya'nın bu eserinde yer alan yaratma, kültür, sanat, ütopya gibi başlıklar altında ele aldığı bölümlerden kısaca şunların altını çizdik.

İnsan hayvan kökenli değildir. Ayrım ahlak üzerindedir. Hayvanlar yararlılık ilkesine göre yaşar.

İslam edebiyat değil, hayattır.

Sanat, yaratma vurgusu yapıyor. Dinden uzaklaşan Sovyetlerde sanat gerilemiştir. Sanatta doğayı çizen bir ressam yaratıcıya inanmazsa, nüansları göremiyor. Sanatın din içerisinden doğduğunu görmek için tarih öncesine dönmek gerekir. (Putperestlik-heykelcilik)

İnsanların eşitliği manevi bir gerçektir, tabii gerçek değildir.

Hümanizm, insanın insan olarak değerini teyididir. İnsan hiçbir şeye hizmet edemez. Tersine her şey insana hizmet eder, insan da Allah'a hizmet etmelidir. Hümanizma'nın anlamı bu olmalıdır.

İnsan, felsefe, sanat, şiir, ahlak ve inanç Kültür'e aittir.

Devlet, ilim, şehirler, teknik Uygarlık'a aittir.

Kültür hayatın manası, uygarlık ise tarzıdır.

Komünist memleketlerde eğitim sistemi, hâkim ideoloji ve siyasi iktidara tabidir. Kapitalist memleketlerde de endüstri sistemine tabidir.

İlim keşfeder, sanat yaratır.

Ahlak, vazifeyi esas alır. Siyaset ise menfaati esas alır.

Ateizm, eninde sonunda ahlaki reddeder.

Din, nasıl düşünmeli ve inanmalıyız? Ahlak ise, neye meyletmeli, nasıl yaşamalı? sorularının cevabıdır.

Dram insanla, ütopya dünya ile uğraşır.

Ütopya ateistlerin inancıdır, toplumu baz alır.

"Allahu Ekber" ve "La İlahe İllallah" aynı zamanda İslam'ın en inkılâpçı birer parolasıdır.

Gibi esaslı görüşleri ele alan eser, "**Ey Teslimiyet! Senin adın İslam'dır.**" sloganıyla son buluyor.

Bu dökümanı orjinal adreste göster

Alija İzetbegovic'in "Doğu Batı Arasında İslam" da dünya görüşleri...